переважають фізичні форми агресивності , вони притаманні половині учнів, у 14-15-річних вони виражені у 72% учнів. Відзначено активізацію агресивності серед дівчат: 10 років тому серед правопорушників було 5-7% дівчат, нині – 15-20% [4].

Вивчення питань виховання дитини в сім'ї займаються фахівці різних галузей наук: педагогіки (С. Білецька, С. Бикасова, О. Колесникова, А. Макаренко, В. Сухомлінський, І. Трубавіна), соціальної педагогіки та корекційної педагогіки (О. Безпалько, А. Капська, Е. Мастюкова, Л. Міщик, Л. Нікітін), психології (Л. Божович, Ю. Гільбух, І. Дубровіна, Г. Костюк, Н. Максимова, В. Москаленко, В. Шпалінський, Е. Ейдеміллер, та ін.)

Соціально-психологічні особливості типів дитячо-батьківських відносин у підлітковому віці визначалися за параметрами: ступінь розуміння та задоволення батьками потреб дитини; прийняття (привабливість, доброзичливість, емоційна підтримка) або знехтування (неприйняття) батьками дитини; ступінь дистанції у стосунках батьків і підлітком; рівень емоційної близькості, прихильності, згоди між дитиною і батьками; контроль або автономія (терпимість, самостійність, свобода) з боку батьків; непослідовність/послідовність; дисциплінарні впливи батьків.

Ефективні типи дитячо-батьківських відносин (прийняття, кооперація) у підлітковому віці відповідають конструктивній формі їх взаємодії та сприяють повноцінному соціально-психологічному розвитку, гармонізації дитячо-батьківської взаємодії. Неефективні (порушені) типи дитячо-батьківських відносин (відторгнення, авторитарна гіперсоціалізація, інфантилізація, симбіоз) у підлітковому віці відповідають деструктивним формам взаємодії (дистантній, конфліктній), на основі яких сформувалися емоційно-негативні образи дитини та батьків, труднощі міжособистісного спілкування та взаєморозуміння, авторитаризм, відчуження і конфліктність. В структурі неефективних типів дитячо-батьківських відносин мають місце порушення всіх її основних складових, що призводить до девіантної поведінки підлітків.

Загалом, дисфункціональні сім'ї визначають як системи, які детермінують дисфункціональну, дезадаптивну, девіантну поведінку одного або кількох своїх членів [2].

Існують певні типи дисфункціональних сімей, кожен з яких спричиняє певний вид девіантної поведінки у дитини. Так, у сім'ї, в якій помітне порушення у батьківських комунікаціях, їхня конфліктність, недостатньо дбайливе ставлення батьків до потреб підлітка, сім'ї, в якій відсутня емоційна близькість, де неможливо висловити та обговорити власні негаразди, отримати підтримку від її членів, підлітки виявляють

Процик Г. М.,
аспірантка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Науковий керівник: **Вихрущ А. В.,**
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
Тернопільського національного медичного університету
імені І. Я. Горбачевського

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Організацію процесу самостійної навчальної діяльності студентів є педагогічною проблемою, розв'язання якої потребує налагодження ефективного освітнього процесу, побудови суб'єктно-суб'єктних відносин між викладачем та студентом, забезпечення творчої взаємодії. Метою навчання є не лише передача студенту певного обсягу знань і вмінь, а формування здатності до саморозвитку, самовдосконалення відповідно до вимог часу та суспільства. Здобувач вищої освіти повинен нести особисту відповідальність за якість та продуктивність свого навчання.

На рівні держави встановлено пріоритетні напрями реформування вищої школи, які відображено в наступних державних документах: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти, Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України та ін., де серед інших положень значна увага приділяється питанню організації самостійної роботи, розвитку творчої особистості, здатної бути конкурентоспроможною на ринку праці. Відповідно до перерахованих нормативно-правових документів самостійна робота є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти, вона вважається одним із основних видів навчально-пізнавальної діяльності студентів.

На викладача покладена відповідальність за розвиток самостійності у навчанні та вихованні творчої, активної та ініціативної особистості. Зазначимо, що роль викладача у самостійні роботі студента є керуючою та направляючою. Спочатку викладач планує та організовує роботу, а пізніше мотивує здобувача вищої освіти до її виконання, скеровує в потрібне русло. Успішність самостійної аудиторної роботи студентів залежить від уміння викладача правильно організувати процес,

спланувати етапи її виконання, що в свою чергу сприятиме продуктивному й цілеспрямованому навчанню.

У зв'язку з тим, що все активніше впроваджуються положення Болонського процесу в закладах вищої освіти України та інтеграцією нашої держави в світовий освітній простір шляхам, методам, способам організації самостійної роботи приділяється все більше уваги.

Відповідно до Болонського процесу основними цілями реформ в Україні являється підвищення життєвого рівня населення, за допомогою переходу до ринкової економіки, забезпечення захисту громадянських прав і розширення індивідуальних свобод особи [3]. Процес інтеграції полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіту, науку, техніку, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків в ЄС. Такі кроки сприятимуть підвищенню в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграції до загальноєвропейського освітнього та науково-технічного простору.

Якісне впровадження у навчальний процес самостійної навчально-пізнавальної діяльності вимагає аналізу самого поняття «самостійна робота».

Цілий синонімічний ряд можна привести до прикладу при розгляді поняття «самостійна робота» – «самостійність», «самоосвіта», «самостійний», «незалежність», «автономія», «самостійна діяльність», «самоорганізація», «індивідуальність» і саме такі, різні варіації даного поняття ми знаходили в науковій літературі.

Автори психологічного словника трактують поняття «самоосвіта» як –самостійна діяльність суб'єкта, спрямована на оволодіння новими знаннями, уміннями, навичками і на вдосконалення набутих [5]. Філософський енциклопедичний словник, за редакцією І. Шинкарука, дає таке визначення поняттю «самоорганізація» – активний процес формування, відтворення, збереження або удосконалення організації складної динамічної системи, що забезпечує її нормальне існування і функціювання як цілісного утворення [7]. За визначенням авторів Великого тлумачного словника сучасної української мови «самостійний» це – який здійснюється, відбувається і т.ін. без інших, самітний [1]. В свою чергу автори Словника української мови (СУМ) поняття «самостійний» визначають як – здатний діяти сам, без сторонньої допомоги чи керівництва, здатний на незалежні дії, вчинки і т. ін. [6].

Науковець П. Підкасистий дефініцію «самостійна діяльність» розглядає як – цілеспрямований процес, який організовується і виконується в процесі навчання для розширення конкретних навчально-пізнавальних завдань [4].

Для більшої наочності узагальнимо дефініції цього терміна в табл. 1.1.

Койда К. А.,
студентка 4-го курсу спеціальності «Соціальна робота»
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
Науковий керівник: **Мітіна С. В.**
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології, соціальної роботи та педагогіки
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ПОРУШЕННЯ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ СТОСУНКІВ ЯК ЧИННИК ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Вивчення проблеми впливу дитячо-батьківських стосунків на девіантну поведінку підлітків обумовлено, насамперед, низкою тривожних тенденцій. За останні десятиліття в Україні відбуваються кризові явища в житті української сім'ї, що зачіпають дитячо-батьківські та подружні відносини. Це все зумовлено занепадом інституту сім'ї, занепадом моральних цінностей людей, економічними кризами, нестабільністю попиту людей на ринку праці. Оці явища підсумовуються і впливають як на подружні пари, так і на дітей, які виховуються в цих сім'ях.

Зміцнення сім'ї, вдосконалення родинного виховання – одна з найважливіших соціальних проблем, від розв'язання якої залежить майбутнє нашого суспільства, моральне обличчя молоді. Сімейне виховання в широкому розумінні слова – це одна з найбільш древніх форм соціалізації та виховання дітей, яка органічно об'єднує вплив культури, традицій, звичаїв, поглядів народу, сімейно-побутових умов і взаємодію батьків із дітьми, у процесі якої відбувається повноцінний розвиток і становлення їхньої особистості.

За статистичними даними останнього десятиріччя Україна знаходиться в списку «лідерів» щодо девіацій підлітків: вона посідає 16-те – місце за вживанням алкоголю тринадцятирічними підлітками, і 20-те – п'ятнадцятирічними. Кожний п'ятий підліток уживає алкоголь раз на тиждень, кожний десятий – 2-3 рази на тиждень. Восьме місце у світі Україна посідає за станом куріння тринадцятирічних і 3-тє – п'ятнадцятирічних. Різко зросла частота тютюнокуріння – першого і головного наркотику неповнолітніх. Україні належить провідне місце в Європі за темпами поширення наркоманії та третє місце у світі за вступом у статеві стосунки п'ятнадцятилітніх. Статистика останнього десятиліття свідчить про збільшення майже вдвічі чисельності неповнолітніх, які підозрювалися у скоєні злочинів. Спостерігається зростання агресивності, у 13-річних підлітків

саме практичних навичок при активному залученні роботодавців до навчального процесу [2].

Сприянню працевлаштуванню зайнятості молоді належить центрам соціальних служб для молоді, які використовують такі форми роботи:

– надання групової профконсультаційної допомоги у формі лекцій, зустрічей

– працівниками різних професій, круглих столів з проблем профорієнтації та працевлаштування, семінарів, конференцій;

– проведення індивідуальної профконсультаційної роботи у спеціально створених консультативних пунктах, в яких здійснюється тестування, анкетування, реалізація тренінгових програм для безробітної молоді;

– проведення профдіагностичної роботи, яка значно полегшується в умовах комп'ютеризації центрів ССМ, спрямованої на допомогу молодим людям при професійному визначенні;

– залучення підлітків і молоді до профінформаційних масових заходів – проведення днів соціального захисту молоді, днів відкритих дверей, ярмарків вакансій;

– створення та поповнення банку даних про навчальні заклади, фірми з працевлаштування, вакантні робочі місця;

– телефонне інформування, яке надає клієнтам об'єктивну інформацію стосовно наявності вакансій на ринку праці, тактики поведінки при пошуку роботи та бесід із роботодавцями;

– надання клієнтам інформації про можливість перекваліфікації чи підвищення кваліфікації [3].

Отже, у сприянні працевлаштуванню молоді центрам соціальних служб необхідно співпрацювати з закладами вищої та професійної освіти, а також із різними установами та організаціями, не підміняючи і не дублюючи їх роботу: центрами зайнятості, підприємствами, установами, навчальними закладами, громадськими і приватними організаціями, з якими укладають угоди про співробітництво, започатковують спільні проекти і заходи.

Список використаних джерел:

1. Демографічна та соціальна статистика. Ринок праці. Зайнятість та безробіття. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/ operativ/menu/menu_u/ rp.htm.

2. Мітіна С. Проблема працевлаштування випускників ЗВО спеціальності «Соціальна робота». *Партнерство роботодавця та закладу вищої освіти: підготовка конкурентоспроможного фахівця у галузі соціальної роботи: Збірник тез.*/ за ред. О. В. Чуйко. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2020. С. 44-47.

3. Тюптя Л. Т., Іванова І.Б. Соціальна робота: теорія і практика: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп., Київ: 2008. 574 с.

Таблиця 1.1.

Дефініція поняття «самостійна робота» у працях вітчизняних вчених та в українських тлумачних словниках

Структура поняття / Автор	1	2	3	4	5
Психологічний словник [5]	+				
Великий тлумачний словник сучасної української мови[1]		+			
Словник української мови (СУМ) [6]		+	+		
Філософський енциклопедичний словник [7]				+	
П. Підкасистий [4]	+				+

Примітки.

1. Самостійна діяльність суб'єкта, спрямована на оволодіння новими знаннями, уміннями, навичками і на вдосконалення набутих.

2. Процес, який здійснюється без інших, самітний.

3. Здатний діяти сам, без сторонньої допомоги чи керівництва, здатний на незалежні дії, вчинки і т. ін.

4. Активний процес формування, відтворення, збереження або удосконалення організації складної динамічної системи, що забезпечує її нормальне існування і функціювання як цілісного утворення.

5. Цілеспрямований процес, який організовується і виконується в процесі навчання для розширення конкретних навчально-пізнавальних завдань.

Як бачимо проблема визначення суті цього поняття потребує додаткового вивчення.

Згідно з сучасними світовими й національними стандартами освіти самостійна творча робота студента є основною формою в навчальному процесі. У навчальних планах для кожної навчальної дисципліни відводиться значний обсяг годин для самостійної роботи. Теми, які виносяться на самостійне опрацювання, включаються в запитання для контролю на заліках та екзаменах на рівні тем, що розглядаються на аудиторних заняттях. У більшості високорозвинених країн співвідношення часу, що відводиться на аудиторну та самостійну роботу може становити 1:3,5, а у вітчизняних закладах вищої освіти співвідношення аудиторної та самостійної роботи студентів може становити 1:2 [2, с. 10].

Нажаль, на даний час самостійна навчальна діяльність студентів зарубіжних та вітчизняних ЗВО різняться не лише обсягом годин, а й розумінням студентами її ролі та сутності, мотиваційною спрямованістю, навичками самостійного опрацювання, рівнем самоконтролю.

Мотивація студента відіграє значну роль в навчальному процесі в цілому та в самостійній роботі зокрема, оскільки являється рушійною силою для змін та особистого розвитку учасників освітнього процесу.

У контексті мотивації варто згадати, що саме внутрішня мотивація до дій є рушійною, оскільки відбувається усвідомлення мети своєї діяльності, самоорганізація щодо розподілу навантажень в часі, самоконтроль виконання поставлених завдань.

Формування в студентів пізнавальної самостійності, як якості особистості, є необхідною та важливою складовою на всіх етапах навчання в університеті.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. 1440с.
2. Грицюк Л. К. Організація самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2011. № 17: Педагогічні науки. С. 9-14.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України N 49від 23.01.2004 «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України на 2004-2005 роки» URL:https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0049290-04#Text
4. Пидкасистый П. И. Сущностная характеристика познавательной деятельности. Вестник высшей школы. 1985. № 9. С. 35-39.
5. Психологічний словник. URL: Електронний ресурс. Режим доступу. https://psycholog.klasna.com/uk/site/psikhologichnii-slovnik.html
6. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 9. С. 46.
7. Філософський енциклопедичний словник / За редак. В. І. Шинкарука. Київ, «Абрис», 2002. 751 с.

працюючих у квітні – червні скоротилася на 1 млн осіб – з 16,6 млн до 15,6 млн.

Зокрема кількість зайнятого населення віком 15 років і старше склала 15,7 млн осіб. Кількість безробітного населення віком 15 років і старше та віком 15-70 років склала по 1,7 млн осіб.

Таким чином рівень безробіття серед робочої сили віком 15 років і старше становить 9,8% (у першому кварталі – 8,5%), а серед осіб у віці 15-70 років – 9,9% (у першому кварталі – 8,6%).

При цьому рівень зайнятості населення віком 15 років і старше становить 49%, а серед населення у віці 15-70 років – 55,2%. Кількість зайнятого населення віком 15-70 років у другому кварталі 2020 року становила 15,6 млн осіб.

Рівень безробіття в Україні в січні-березні 2020 року скоротився до 8,6% з 8,7% у з IV кварталі 2019 року.

Згідно з макроекономічним прогнозом уряду на найближчі три роки, рівень безробіття для населення прогнозується на рівні 9,2% у 2021 році, 8,5% у 2022 році та 8% у 2023 році. З 12 березня статус безробітного отримали понад 444 тис. українців [1].

Отже, однією з серйозних соціальних проблем, пов’язаних зі змінами на ринку праці, є загроза безробіття для молодих фахівці, які закінчили ВНЗ та інші професійні навчальні заклади. Все частіше молоді фахівці виявляються однією з найбільш слабозахищених у соціальному відношенні верств населення. В сучасних умовах загострилася проблема збереження української професійної освіти, для розв’язання якої потрібно підвищити ефективність надання освітніх послуг відповідно до потреб ринку праці, що сприятиме конкурентоспроможності молоді, яка отримує професійну освіту. При цьому регіональні державні структури покликані вивчати кон’юнктуру ринку праці, оцінювати попит на фахівців, відстежувати процес працевлаштування випускників і брати активну участь в цьому процесі, активним процесом становлення і розвитку ринку праці молоді.

На думку роботодавців, основною проблемою абсолютно для всіх випускників, незалежно від рівня їхньої теоретичної підготовки є відірваність знань від практики, невідповідність рівня та якості отриманої освіти професійним обов’язкам, завищені запити молоді та непідготовленість до роботи в реальному соціальному закладі. Застарілі підходи до організації професійної підготовки майбутніх фахівців, які в основному фокусуються на набуття теоретичних знань, а не на формування фахових компетентностей, не відповідають потребам роботодавця, що ускладнює можливість працевлаштування випускників. Для вирішення цієї проблеми, як зазначає С.В. Мітіна, необхідно використання інноваційних методів навчання, роблячи акцент на здобуття